

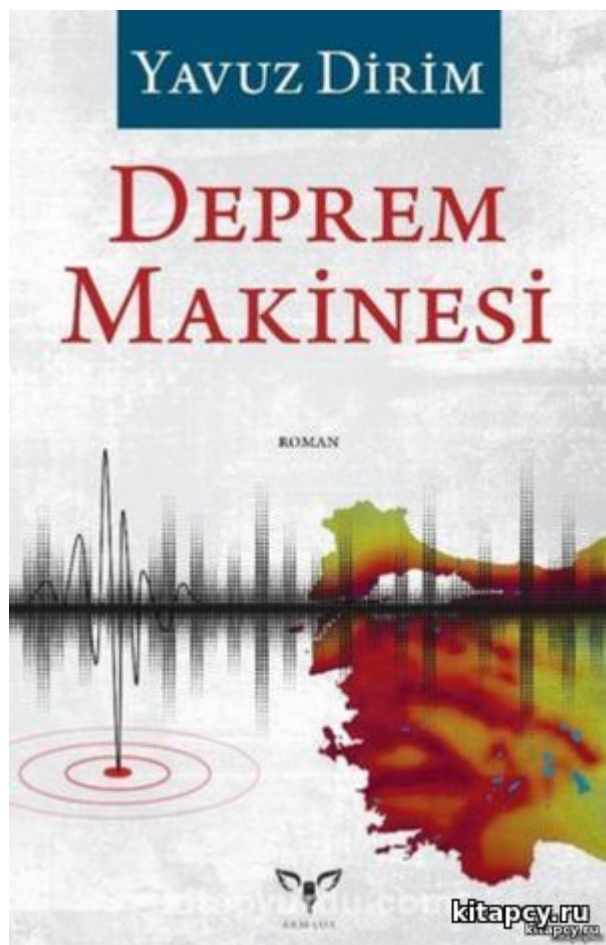
Gandarymyzyň unutmaýyň!

geçmişini

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 январа, 2025

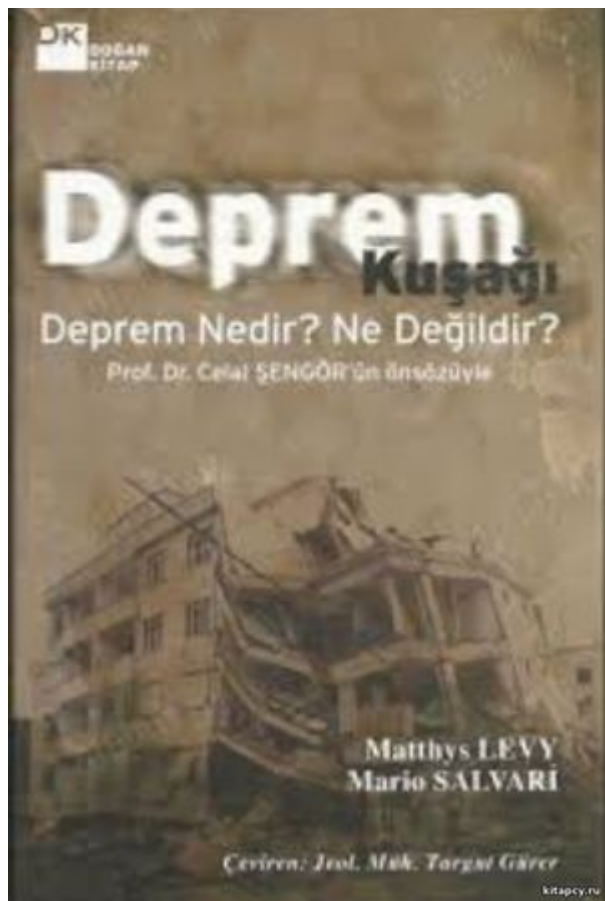
Gandarymyzyň geçmişini unutmaýyň! GANDARYMYZYŇ GEÇMIŞINI UNUTMALYŇ!

Söýgüli okyjylarym, Türkiýe seýsmiki zonada ýerleşýän ýurdam bolsa, bu boýunça önüni alyş işleri hiç haçanam geçirilmeyär. Ýurt derejesinde şeýle betbagtlyklaryň yzasyny köp çekdik, mundan soňam çekjege meňzeyäs.

Ýüz müňlerçe jaý ýykyldy, diňe Erzinjan we Marmara ýer titremelerinde 70 müňden gowrak adamymyz kesekleriň astynda galyp, jan berdi.

Şuny birem ýatdan çykarmalyň... 1939-njy ýylyň Erzinjan we 1999-njy ýylyň Marmara ýer titremeleri.

* * *

Köpimiz bilýän dälidiris. Ilki Erzinjan ýer titremesini aýdyp bereýin.

1939-njy ýylyň 27-nji dekabry... Gije sagat 02:00...

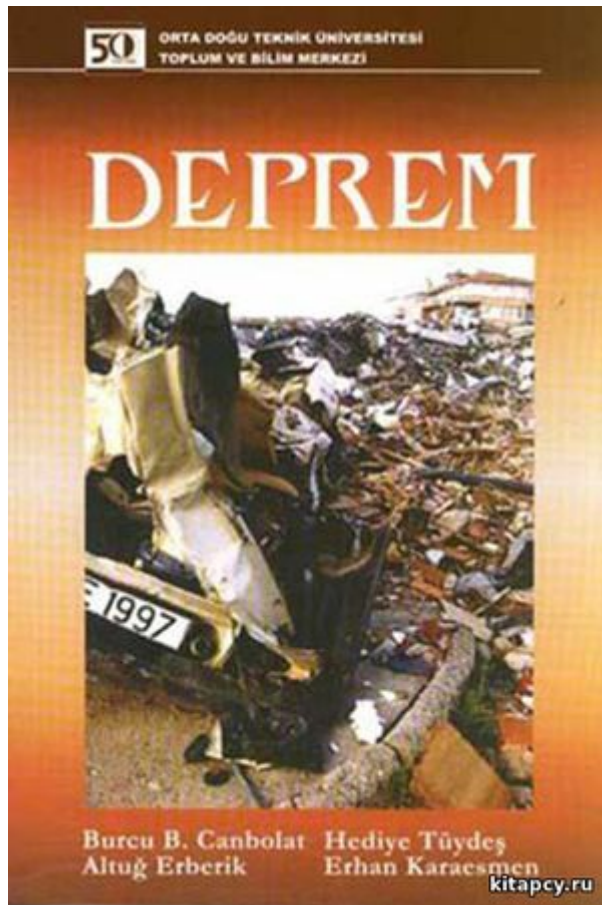
Ýer sarsgynynyň magnitudasy 7.9 balla ýetdi... (Marmaradakydan has güýçli).

Sarsgyn 52 sekunt dowam etdi. Erzinjanda we onuň töwereginde näçe bina bar bolsa, hassahanalaryň, okuw jaýlarynyň, edara binalarynyň barsy ýer bilen ýegsan boldy.

Erzinjan ýaýlasy kartadan öçdi.

Köpüsi kerpiçden gurlan 116 müň bina ýykyldy, 33 müň adam öldi.

Käbirleri kesekleriň astynda galyp, käbirleri sowukdan doňup jan berdi...

* * *

Ýer titremesinden dört aý öň – 1939-njy ýylyň 1-nji sentýabrynda Ikinji jahan urşy başlanypdy.

Döwletiň bar ünsi urşa gönügişdi. Näme bolarka, üstümize çozarlarmyka?

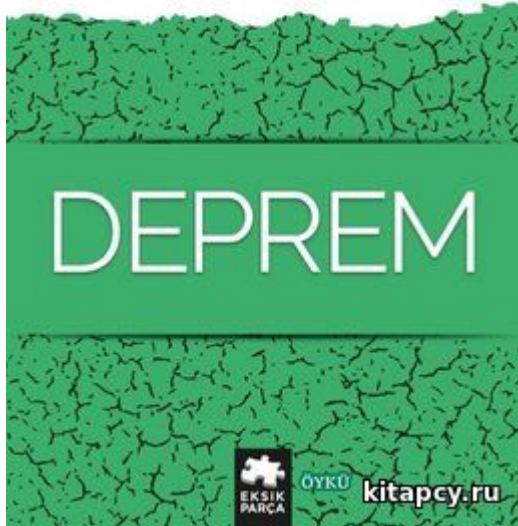
Türkiýe garyp ýurtdy. Aragatnaşyk ulgamlary heniz ösmändi.

Iň esasy habar-aragatnaşyk serişdesi telegrammady. Emma ýer sarsgyny Erzincan we onuň töweregindäki telegraf-telefon sütünlerini agdarypdy, habar-aragatnaşyk doly kesilipdi.

Şeýle uly betbagtlygyň habary-da Ankara bir geçenden soň gelip ýetipdi.

«BÜTÜN ESERLERİ-6»

ZEYYAT SELİMOĞLU

* * *

Transport serişdeleri näme diýseňiz, Gündogara iň esasy transport ulgamy demir ýoludy. Emma bu güýçli ýer sarsgyny demir ýoluny, üstündäki tunneli we köprüleri-de galapyn weýran edipdi, käbirlerini opurypdy.

Prezident Ismet İnönü we döwlet üçin taýýarlanan ýörite kömek otlusy Ankaradan ýola çykdy, uly kynçylyklardan soň Erzinjana baryp ýetdi.

Kartadan öçürilen şäherde adamlar gan aglaýardy, on münlerçe öli we ýaraly ýerde, kesekleriň aşagynda ýatyrdy.

Hassahana, lukman, derman we azyk serişdeleri, hiç zat ýeterlik däldi. Duralgada Ismet paşanyň boýnuna asylan garry aýal «Meniň Mämmedimem öldi. Ol seniň ýanyňda gulluk edipdi» diýip aglaýardy.

* * *

Işler ýoluna girip başlapdy. Ýurt derejesinde açylan kampaniýalarda kân kömek toplandu. Iň esasy kömegem azyk we gyşky egin-eşiklerdi.

Ankaradan Erzinjana yzly-yzyna kömek ýükli otlular ugradyldy, esgerlerimiz aýaga galdyryldy, telegraf-telefon liniýalary oňaryldy, haraba öwrülen şäherde müňlerçe çadyr guruldy.

Giden otly kömek äkidýärdi, gaýdyp gelenler bolsa ýaralylary getirýärdi.

Garyp döwlet Ikinji jahan urşunyň agyr şertlerinde elinden geleni etdi, soňky ýyllarda Erzinjan täzedan guruldy.

Erzinjan betbagtlygyndan öňem-soňam ýurdumyzda ownukly-irili nijeme ýer sarsgynlary bolup geçdi...

Emma olaryň iň esasysy 1999-njy ýylyň 17-nji awgustynda bolup geçen Marmara ýer titremesidir.

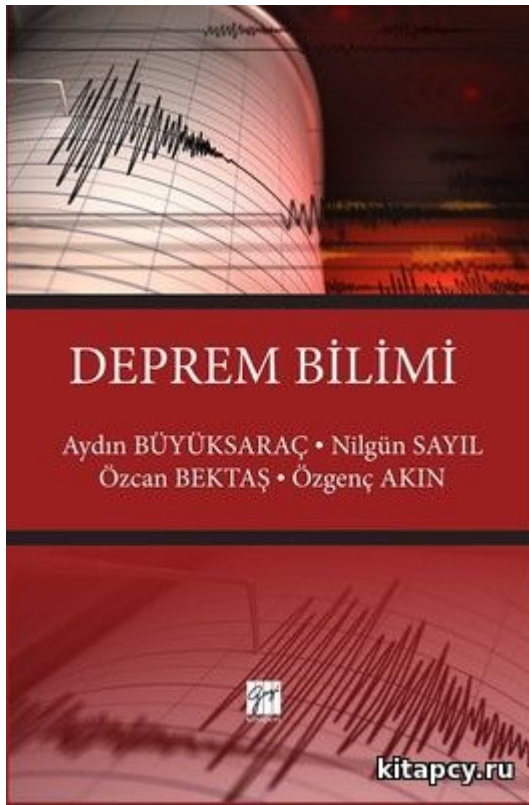
Erzinjandan 60 ýyl soň... Ýene gije ýarymdan soň, sagat tegelek 03:02-de...

Ikisi-de gijäniň bir mahaly adamlary süýji ukudan oýarypdy.

Şeýle güýçli ýer sarsgynynyň magnitudasy 7.4 balla ýetipdir

diýildi.

Gorkunç hadysa bolup geçipdi... Ankara bilen bir hatarda Türkiýäniň çar künjünde bildiren bu ýer titremesinde Ýalowa, Göljük, Adapazary ýaly ýerlerde on müňlerçe bina ýumruldy... Gazaba seretseňizlň, uly-uly jaýlara çenli deňze gapgaryldy.

* * *

Ýöne bu gezekki şertler 1939-njy ýylyň Erzinjan ýer titremesindeki ýaly däldi. Kömekler has ýerbe-ýer edildi. Tomus aýydy, hiç kim sowukdan gatap ölmedi.

Mälim edilen resmi maglumatda ölenleriň sany 18.773 adam diýilip görkezilýärdi.

Wagtynda biz bu görkezijini mazaly barladyk, hadysany hut özi başdan geçirenlerden soradyk.

Çaklamalar wepat bolanlaryň sanyny azyndan 40 müňe golaýlatdy. Agyr şikes ýeten jaýlary hasaba almanda 133 müň jaý ýykylady.

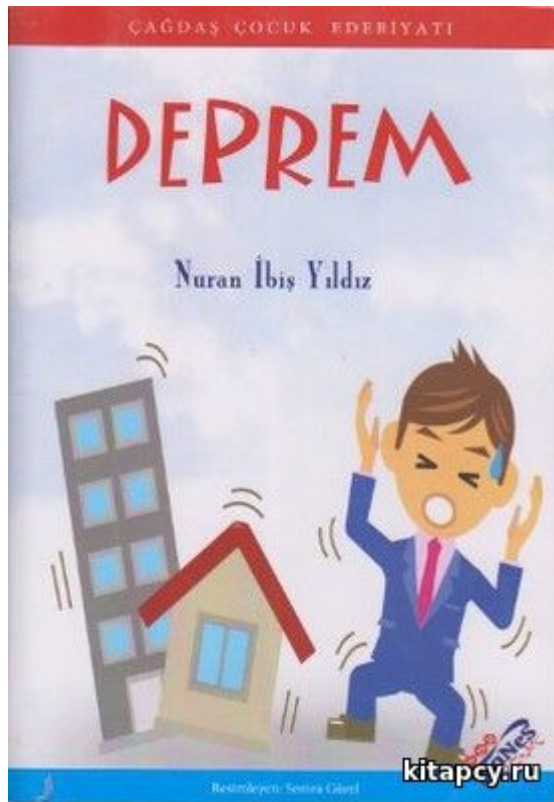

* * *

Gynansak-da, käbirleri şol betbagtlygy-da öz hapa syýasatlary
üçin ulanmaga utanmady...

Gazetlerde «Şol gije ölenleriň köpüsi içgilidi, şol sagatda
jelepçilik edýärdiler» diýip ýazdylar.

Türbanly gyzlar jelepçilik edip ýörkä (!), ölenleri ýazgarmak
üçin «7.4 ball az boldumy?» diýip plakat açdylar.

* * *

1939-njy ýylyň Erzinjan ýer titremesiniň şertleri 1999-njy ýylyň Marmara ýer titremesiniň şertleri bilen meňzeş däldi. Aradan geçen altмыш ýylyň dowamynda Türkiýe mazaly ösüpdü. Aragatnaşyk we transport liniýalary gurlup, käbir awtoulag we demir ýollary ulanmaga berilipdi, haýyr-sahawat guramalary güýçlenipdi...

Pasylam gysyň ortasyndaky ýaly däldi.

Ýer titrän ýere kömek ediş toparlary şobada ugradylypdy.

Ýaralar agyram bolsa daňyldy, ýöne ölen öldi, Marmara sebiti harabalyga öwürlipdi.

DEPREMDE KENDİMİZİ NASIL KORURUZ?

DEPREMDEN KORUNMA YOLLARINI ANLATAN BİLGİLENDİRİCİ BİR ÖYKÜ

Pedagog Ayşen Öy

* * *

Ýer sarsgyny bagyşlamaýar, muňa ýene bir gezek şaýat bolduk.
Şindi täze ýer sarsgynlaryna garaşyp otyrkagam gerekli önüni
alyş işlerini geçiremezok.

Güýmeň-saýmaňlyk we äwmezeklik dowam edýär.

Ynha-da, soňky ýer sarsgyny...

Partizanlyga we häkimiýetiň syýasy bähbitlerine pida berilen,
döwletiň opurylan ýer sarsgyny...

«Indi bir gaýtalanmasyn-da!» diýýäris, emma gaýtalanjagyny
bilibem garaşýarys.

Emin ÇÖLAŞAN.

«SÖZCÜ» gazetini, 11.02.2023 ý. Publisistika